

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

Тази неделя в [електронната библиотека](#) на [desebg.com](#) представям **том 3** от поредицата **„Това е моето минало”** – едно издание на Института за изследване на близкото минало под съставителството на проф. Ивайло Знеполски
(
[ВИЖ ТОМ 1 – ТУК](#)
и
[ТОМ 2 – ТУК](#)
).

Той е издаден през 2015 г. въз основа на провеждания през последните години от Института конкурс за събиране и издаване на лични свидетелства за периода на комунизма. В него са участвали повече от 200 души.

В том 3 са включени 12 разказа от 11 души, като повечето от свидетелствата се отнасят за периода 1944-1989 г. Има и такива, които са изключение от посочените години, като дневника на Сабайет Майер за престоя му в трудов лагер за евреи в България през 1943 г. От Майер е публикуван и още един текст, отнасящ се за арестуването му през 1962 г. и осъждането му на 10 години затвор за шпионаж след посещение в израелското посолство.

Дванайсетте разказа са най-разнолики и това е напълно естествено, тъй като са писани

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

от хора с различни съдби по времето на комунизма. Има истории, разказани от първо лице, за терора, непосредствено след 9 септември 1989 г., смачкването на Пражката пролет в Чехословакия през 1968 г., а два от разказите без съмнение ще предизвикат интерес.

Единият е писан от жена, дъщеря за комунист, избрал името ѝ Септемврийка, която е преминала от ТКЗС, разказваща за подмазвачите в АПК и БКП и достигнала до председател на Общинския съвет на Българските професионални съюзи в гр. Пордим, Плевенско, където „докато партията отчиташе, че всичко е наред под нейното „мъдро ръководство”, аз докладвах обратното”.

Другият разказ е на Стоян Атанасов, преводач от френски, който през втората половина на 70-те години превежда на делегации на ръководни комунистически партии, посетили НРБ. Той описва и някои интересни срещи на чуждестранни комунистически функционери с Тодор Живков, при които превежда.

Съдбата на Цветана Джерманова

Избрах да акцентирам върху един друг разказ в представянето на том 3 от поредицата „Това е моето минало”, тъй като той е изключително рядко свидетелство – негов автор е жена, Цветана Джерманова, преминала през концлагерите на комунизма.

Тя е от Пернишкото село Лесковец и е автор на книгата „Спомени от лагерите” (2012), като включения в том 3 на „Това е моето минало” разказ е част от нея и позволява историята ѝ да достигне до повече хора.

Тя разказва как след 9 септември 1944 г. по инициатива на няколко младежи, учещи в електротехникума в Перник е електрифицирано родното ѝ село, но това е приписано като актив на Окръжния комитет на БКП, въпреки че в селото ѝ да няма партийна организация.

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

Назначеният от комунистите кмет, изкарал близо 30 години на този пост, прогонва всички по-будни младежи, които не желаят да бъдат приобщени в РМС. Цветана Джерманова е една от тях. Като ученичка от последния клас на пернишката гимназия през 1946 г. тя започва да се среща с младежи от Федерацията на анархистите, която в Перник по това време е едно от най-добре организирани движения.

Не е приета в Софийския университет, тъй като кметът на родното ѝ село не издава необходимата за влизането бележка от ОФ и е принудена да започне работа в Занаятчийското сдружение в Перник.

Арест преди Петия конгрес на БКП през 1948 г.

„Арестувах ме на 16 декември 1948 г. при провеждане на обща акция срещу анархистите в цялата страна, няколко дни преди откриване на Петия конгрес на БКП. Точно в 6 ч. сутринта органите на ДС, по подобие на колегите си от Гестапо, нахлуха в домовете ни, извършиха обиски, иззеха литература и ни арестувах”, описва началото на своята нелека съдба по пътя за лагерите Цветана Джерманова.

По това време анархистите все още съществуват като легална организация въпреки, че предната година легалната политическа опозиция е ликвидирана от режима.

Престоява 20 дни в ареста на Държавна сигурност в Перник, а на 7 януари 1949 г. е натоварена на влак с още една арестантка са откарана в лагера „Ножарево”, Тутраканско, като по пътя към тях се присъединяват още жени, арестувани като троцкистки.

Минават през лагера „Ножарево”, откъдето пеша са откарани в женския лагер „Босна” в едноименното в тутраканското село.

Женският лагер „Босна”

„Дворът на лагера беше около 20 декара, ограден от всички страни с бодлива тел. До самия вход се намираше една нова постройка. Една от стаите управителят използваше за канцелария, а в останалите живееха семействата на управителя Касабов и заместника му Славчев”, описва лагера „Босна” Джерманова.

Следва ниска стара сграда, където са живели семействата на милиционерите, охраняващи лагера, обор, хамбар и общежитието за лагеристките. „Имах усещането, че е строена за конюшня, но по-късно са я пригостили за наше общежитие”, пише бившата лагеристка.

В лагера тя заварва 200 жени, въдворени по различни причини. Криминалните и политическите са разделени, като политическите са около 70 жени, като възрастта им е от 16 до 60 години.

„От политическите лагеристки най-много бяха земеделките – николапетковистки, троцкистки, социалдемократки, титовистки, а през 1951 г. бяха докарани и три комунистки. Ние, анархистките, бяхме седем”, посочва Джерманова. Тя разказва и за контактите си с отделни лагеристки от земеделките и троцкистки.

Как са посрещнати в лагера „Босна”? „Първо преминахме през банята, предадохме личното си облекло и получихме лагерна униформа. Стари полицейски дрехи, мръсни и скъсани. Войнишки шинел и гумени цървули. Всички с различни размери, неотговарящи на нашите размери. Имахме комичен вид”, описва този момент младата жена.

След смъртта на Георги Димитров

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

Ето и един друг епизод от нейните спомени в „Босна”:

„След смъртта на Георги Димитров [2 юли 1949 г.] броят на политическите лагеристки се увеличи. Общо в лагера бяхме над 300 жени. Стаите бяха препълнени. Нямаше достатъчно нарове и много от жените спяха на земята. Докарани бяха жени направо от улицата.

Спомням си две оперни певици – Милена Баръмова и Цветана Михайлова. Имали представление и след приключването решили да се почерпят за добрия успех. Почерпили се, запели и с това провокирали идването на милиционерите, които ги обвинили, че се радват за смъртта на Георги Димитров. Арестуват ги и ги изпращат направо в лагера.”

„Черната рота”

Лагеристките са натоварени със земеделска работа, малка част от тях – с шивашка. През 1950 г. е създадена „черната рота”. Първоначално в тази група попадат 12 от по-възрастните политически жени. Обвинени са в саботаж за некачествено окопаване на царевица.

Истинската причина – да се прикрие престъпление на управителя Касабов, негова връзка с едно от момичетата, което е забременяло. Девојката е освободена по бързата процедура, а Касабов и семейството му напускат лагера.

Жените в „черната рота” са облечени в дрипи и заставени да живеят в изоставен кокошарник. Дневна дажба от 250 гр. хляб за закуска, обяд и вечеря и по един черпак помия сварен синап – бурен, с който хранят свинете.

През целия престой в „Босна” Цветана Джерманова има две свиждания с нейния приятел – на 9 септември 1949 г. и на 1 май 1950 г.

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

На остров „Щурчето” (Белене)

През декември 1951 г. останалите в „Босна” около 70 непоправими политически лагеристки са натоварени на два камиона и откарани в на гара Белене.

Оттам са качени през Дунава с моторница са прехвърлени на един от близките острови „Щурчето”, където са изолирани като женската част от лагера „Белене”, разположен на остров „Персин”.

30 от жените са натоварени с работа в свинарник с над 1000 свине, намиращ се на самия остров, а другите с изкореняване на дървета.

Настанени са в недовършено постройка, храна им нося от съседния остров „Персин”, където е мъжкия лагер „Белене”. Управителка на лагера на остров „Щурчето” е жена.

Животът им на острова се влошава, защото лагеристките нямат връзка с близките си. Не получават писва, нито колети. Тези които работят в свинарника дъвчат слънчогледово кюспе, имат и брашно, но останалите лагеристки гладуват.

Освободена

Цветана Джерманова е освободена на 30 април 1952 г., „след 40 месеца престой в болшевишкия институт за превъзпитание ТВО”, както пише самата тя. Ето как описва този момент:

„Белене запомних с непрекъснатото биене на черковните камбани, които ми напомняха за двата свята в България: ние, които бяхме на островите Белене, Персин и Магареца, и тези, които бяха на брега.

Разтърсващият разказ на една жена, преминала през лагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 03 Януари 2016 15:15

Напомнях ми и за онази малка джамия в Босна, чиито врати ходжата отваряше при всяко наше свиждане, приютяваше нашите съпрузи да се стоплят и пренощуват. Благодарна съм на този непознат човек, защото в онези страшни години се осмели да пренебрегне забраните и изрази силата на своята вяра за добро...

Напуснахме болшевишката каторга. „Щурчето” си го спомням с мъглите, ятата гарвани, биенето на камбаните.”

Душата ѝ започва да пее, когато в София я прегръща нейния любим мъж с думите: „Добре дошла завинаги”.

„Това е моето минало” – спомени, дневници, свидетелства (1944-1989), том 3, съставител Ивайло Знеполски, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела”, 2015 г., 386 страници.